

FORUM

3

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
OVER ONDERWIJS EN PODIUMKUNSTEN

KONINKLIJK
CONSERVATORIUM
ANTWERPEN

JAARGANG 20 - NUMMER 3
JANUARI - FEBRUARI 2013

Artaserse

door Bruno Forment

Het is alweer meer dan vijf jaar geleden dat Ewald Demeyere mij zijn Grote Plan voorlegde: een opvoering van Johann Christian Bachs 'Artaserse' (1760), scenisch dan nog wel! Ik had er net een gelijkaardige productie opzitten met het Brussels conservatorium en was volop in de laatste schrijffase van mijn doctoraat.

Zin in dit avontuur. had ik dus in overvloed Wie kan neen zeggen tegen een baanbrekende partituur op het meest getoonzette libretto aller tijden?

En toen was er de muziek

Na het verwerven van de nodige onderzoeksfondsen begonnen Ewald, Vinciane Baudhuin en ikzelf aan het monnikenwerk: de kritische editie van Bachs partituur. Van 'Artaserse' bestond tot-nogtoe enkel een gedrukt facsimile, jammerlijk gebaseerd op een kopiistenhandschrift. Doordat Bach junior de typische gewoonte had aria's voor nieuwere opera's te recyclen, bleek zijn autograaf bovendien onvolledig. Gelukkig vonden we in Turijn een aanvullende bron waarmee 'Artaserse' gereconstrueerd kon worden. Het combinatie- en transcriptieproces zou ettelijke maanden en honderden pagina's moderne notatie in beslag nemen.

Gezien de enorme lengte van de opera zal een deel van de muziek ironisch genoeg niet weerklinken tijdens de opvoeringen. Om nog evidentere redenen zullen er geen entr'acteballetten zijn of drie castraten aantreden. Noch zal het orkest door vijftig musici bemand worden, en al evenmin hadden we de moed om vierenzestig figuranten in kostuum te laten opdraven. Deze 'Artaserse' is nu eenmaal een pedagogisch project, geen topproductie voor het Teatro Regio van Turijn, dat door de Encyclopedisten tot de beste van hun tijd werd gerekend. We schrapten waar nodig en behielden de essentie.

Do know much about history

De beperkingen beletten ons echter geenszins om het op scenisch vlak over een historische boeg te gooien. Noch Ewald, noch ikzelf hadden zin in een nieuw rondje regietheater dat de galante ‘noblesse’ van Bachs opera zou opofferen aan radicale actualiseringsdrang. Waarom investeren in historische uitvoeringspraktijk om vervolgens ‘carte blanche’ te geven aan een theatrale spring-in-’t-veld? Opera seria mag dan een intrigerend artefact zijn uit het Ancien Regime, het is zeker geen anomalie die om rechtzetting vraagt middels antihelden in jeans en kleurloze stellingen. In Anne-Guersande Ledoux vonden we een regisseur die diezelfde mening was toegedaan én de ervaring bezat om ‘Artaserse’ naar scenische gebaren en beelden te vertalen.

‘Artaserse’ moest en zou een paleisdrama worden, conform het beroemde libretto van Pietro Metastasio. Dit besluit werd niet ingegeven door respect voor een lang gestorven grootmeester. Het belangrijkste argument om de kaart van de Historically Informed Performance te trekken, vonden we in de originele decorontwerpen voor ‘Artaserse’ van de broers Fabrizio en Bernardino Galliari, de allereerste decorateurs van de Scala in Milaan. De tekeningen van de Galliari’s kloppen perfect met het klankbeeld van Metastasio’s poëzie en Bachs muziek. Hoewel ‘Artaserse’ zich in het antieke Perzië afspeelt, tonen zij classicistische ruimtes waarin een door zuilen gearticuleerd voorplan stevast uitkijkt op een diep en wazig perspectief van een tuin, binnenhof of paleiszaal. Eén decor toont zelfs een middeleeuwse burcht met een achttiende-eeuws aandoend kasteel op de achtergrond, terwijl een ander oriëntalisme met rococo verzoent. ‘Artaserse’ had van bij het begin dus een transhistorisch aspect, en dit element vonden we zeker het behouden waard.

“Un palais romain pour les classiques”

Financieel bleek het helaas een brug te ver om alle zeven (!) decorontwerpen te herschilderen. Ook interpretatief stak een moeilijkheid de kop op: hoe vertaal je schetsen in bruine inkt en waterverf naar dozijnen vierkante meters canvas? Welk kleurenpalet hadden de decors van de Galliari’s op scène, belicht door kaarsen? Hoe werd elke set verdeeld over de elf plans van het Teatro Regio? En welke handen zijn vandaag nog in staat dergelijke illusies af te leveren zonder in kitscherige persiflage te vervallen? Bij gebrek aan antwoorden op deze prangende vragen dreigde het ‘Artaserse’-verhaal in een totaal fiasco te verzanden.

Nu was het mijn beurt om met een Groot Plan op de proppen te komen: waarom niet Bachs opera opvoeren in het ‘Palais romain’ (1913), één van de historische decors die de Kortrijkse Schouwburg rijk is? Dit prachtige ding mocht dan uit een ander tijdperk stammen, stilistisch klopte het volledig met het merendeel van Galliari’s settings: een classicistisch paleis met uitgesproken voorplan tegen een diep perspectief. Dat de gerenommeerde Parijs-Brusselse decorateur Albert Dubosq deze set speciaal had geschilderd voor een Comédie-Française-opvoering van Pierre Corneilles ‘Polyeucte’ leek ons een té mooi gegeven om niet te benutten. Eensklaps hadden we dat letterlijk tijdloze ‘palais à volonté’ waar de opera om schreeuwde. Zelfs qua coloriet klopte het virtuoze decor met Bachs muziek.

Met de keuze voor het ‘Palais romain’, zo’n twee jaar geleden, deed een nieuwe Artesispartner zijn intrede: het departement Conservatie en Restauratie van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Dankzij het enthousiasme van het KASK kregen

Dubosqs torenhoge zetstukken, het fries en fonddoek de conserverende behandeling die hergebruik mogelijk maakt. Na minutieus vooronderzoek werden de geschikte methodes gevonden om de verpoedering van de verflaag tegen te gaan en het 'trompe l'oeil' in ere te herstellen. Tientallen studenten sleurden, reinigden, vernevelden en retoucheerden hiervoor dat het een lieve lust was, geruggensteund door dappere investeringen van de Stad Kortrijk (de eigenaar van het decor) en de Provincie West-Vlaanderen. Binnenkort liggen er twee masterscripties en een behandelingsrapport op tafel.

Naar het podium

Op 16 januari 2013 zal het ei van 'Artaserse' dan eindelijk uitgebroed zijn. Het publiek zal de opera kunnen bewonderen in kostuums die voor de gelegenheid werden gemaakt door de opleiding Theaterkostuum aan het KASK. Na twee opvoeringen in de Witte Zaal van het Antwerps conservatorium verhuist de productie naar de Kortrijkse Schouwburg om er op 22 januari voor het voetlicht te treden. Ter gelegenheid van die laatste opvoering organiseren de VUB en UGent het colloquium "Revaluing theatrical heritage: challenges and opportunities" (Schouwburg, 22 en 23 januari 2013). Theaterwetenschappers, conser-

vatorium-docenten en andere specialisten uit tien landen komen er spreken over theatererfgoed in al zijn gedaanten en de mogelijkheden van Historically Informed Performance. 'Artaserse' krijgt uitgebreid aandacht in een thematische sessie. Op Erfgoeddag (21 april 2013) wordt een bijkomende kans geboden om het 'Palais romain' in al zijn glorie te bewonderen wanneer het staat opgesteld op de Kortrijkse Schouwburgscène. Via een expositie kan men alles te weten komen over 'Artaserse', de restauratie van oude decors en de klassieke theatertraditie. Breng gerust uw Grote Plannen mee!

www.theatricalheritage.be

Artaserse

Opera van Johann Christian Bach (Leipzig, 5 september 1735 - Londen, 1 januari 1782), naar een libretto van Pietro Metastasio (Rome, 3 januari 1698 - Wenen, 12 april 1782).
Première: Londen 1760

Muzikale leiding: Ewald Demeyere
Regie: Anne-Guersande Ledoux
Scenografie: Bruno Forment

Muzikale uitvoering: Solisten en ensemble Koninklijk Conservatorium Antwerpen, Artesis Hogeschool.
Realisatie decor: Studenten Conservatie en Restauratie Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen, Artesis Hogeschool o.l.v. Griet Blanckaert en Bruno Forment
Kostuums: Studenten Theaterkostuum Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen, Artesis Hogeschool o.l.v. Marnik Baert en Mariella Devos

Uitvoeringen

Woensdag 16 januari 2013, 20u
Donderdag 17 januari 2013, 20u
Witte zaal, Koninklijk Conservatorium Antwerpen
Desguinlei 25, 2018 Antwerpen
Tickets: 10 euro, reservatie via reservatie.kc@artesis.be

Dinsdag 22 januari 2013, 20u15
CC Kortrijk
Schouwburgstraat, Kortrijk
Tickets via + 32 56 23 98 55